

Sympóziu ako laudácia významnému jubilatovi

Dňa 26. septembra 2002 sa v zasadačej miestnosti Pavilónu spoločenských vied SAV v Bratislave na Patrónke udiala príjemná a významná udalosť. Stretli sa spolupracovníci a sympatizanti jubilanta – hosťujúceho doc. na Trnavskej univerzite PhDr. Michala Stríženca, DrSc., dlhoročného pracovníka a v rokoch 1992-98 aj riaditeľa Ústavu experimentálnej psychológie SAV a spolu s ním sa pri tejto radosnej príležitosti zúčastnili "fest-sympózia" s názvom Psychologické sondy do spirituálno-religiózneho sféry života. Hoci mnohí poznali M. Stríženca aktívneho v oblasti inžinierskej psychológie, málokoho dnes prekvapí jeho pracovná inklinácia k psychológii náboženstva. Aké boli jeho cesty?

Narodil sa 19.9.1932 v Piešťanoch. Štúdium psychológie a pedagogiky ukončil na FF UK v r. 1955 (s diplomovou prácou "Vzťah žiakov ku školskej práci") a v roku 1960 získal titul CSc. v Psychologickom laboratóriu SAV obhajobou dizertácie "Pracovný výkon a teória informácie". Na tomto základe získal aj titul PhDr. Doktorskú dizertačnú prácu (DrSc.) "Regulačná funkcia myslenia v činnosti operátora" obhájil v r. 1987. Ako vo svojej laudácii s trebným názvom "Od Pavlova k Pavlovi" podotkol profesor D. Kováč, ústrednou témou predrevolučných rokov jubilanta bola práca. Pavlovovské obdobie spojené s výskumom reflexov však trvalo len pár rokov, presnejšie do roku 1960. V tom roku došlo v dôsledku nového vedenia Psychologického laboratória SAV k zmene orientácie na kognitívne procesy ako funkcie osobnosti. Od tohto času sa pre jubilanta začína obdobie, kedy si volí svoju špecializáciu – zaradil sa (v Ústave experimentálnej psychológie SAV) do oddelenia psychológie práce (neskôr do inžinierskej psychológie). Po roku 1989 však začal vnikáť do dovtedy tabuizovanej disciplíny – do psychológie náboženstva a právom mu na Slovensku patrí titul priekopníka v tejto oblasti. Odtiaľ teda konštatovanie, že prešiel od Pavlova k Pavlovi, apoštolovi z Tarzu.

"Pracovný" úvod sympózia patrilo oslávencovi, ktorý otvoril prednáškovú časť stretnutia. M. Stríženc poskytol prehľad doteraz spracovávaných tém zo psychológie náboženstva v zahraničí i na domácej pôde – a to ako z pohľadu psychológov, tak i zo strany teológov. Hoci sa psychológia náboženstva začala u nás systematicky rozvíjať až po zmene ideologickej klímy v roku 1989, realizovalo sa už viacero empirických výskumov (i teoretických štúdií).

Prof. J. Křivohlavý zaujal nesporne prítlačivou témou odpúšťania, ktoré je neoddeliteľnou súčasťou ľudského života. V príspevku predostrel a priblížil oblasti, v ktorých sa možno stretnúť s potrebou odpúšťať a odpustiť a popri vymedzeniach odpúšťania poukázal na jeho dôležitosť, objasnil proces odpúšťania a zmierovania a problémy s ním spojené.

Prof. L. Košč vo svojej prednáške nastolil problematiku tzv. kresťanskej psychológie. Zdôraznil rozdiel v prístupe k fenoménu náboženstva/náboženskosti zo strany psychológie náboženstva, ktorá religiozitu chápe ako sociálny jav, a zo strany kresťanskej psychológie, ktorá má post špecifickej vedy o kresťanovi a zdôvodnil potrebu takto vymedzenej disciplíny.

Dr. E. Klčovanská vo svojom vystúpení oboznámila prítomných s vynárajúcou sa novou paradigmou v oblasti skúmania hodnôt a ich významu pre človeka, v ktorej sú hodnoty úzko zviazané s noetickým rozmerom osobnosti. Práve v ňom sú cieľom i predmetom potrieb, túžob i rozhodnutí človeka-subjektu.

Prof. I. Ruisel sa zamýšľal nad vzťahom spirituality a múdrosti. V nadväznosti na predchádzajúce práce o múdrosti objasnil jej súvislosti so spiritualitou ako multidimenzionálnym konštruktom (najmä pokiaľ ide o kognitívnu orientáciu na spiritualitu).

V nasledujúcej, posterovej sekcii, sa historických aspektov pastorálnej psychológie na Slovensku sa dotýkala prezentácia dr. M. Košča. Podáva v nej informácie o zrode tejto psychologickéj disciplíny na Slovensku, ktoré vyvstalo z potreby samotných pastoračne činných kňazov (niekedy i seminaristov) a zo spolupráce s laikmi angažovanými v rozličných oblastiach – v čase pred rokom 1989 v "ilegálnych" hnutiach.

Ďalšou vysoko kompetentnou osobou v oblasti pastorálnej psychológie je dr. J. Stempelová. Oboznámila s najčastejšími otázkami, ktorými sa zaoberá pastorálna psychológia v súčasnosti a načrtla perspektívy jej rozvoja v rovine teoretickej i v oblasti aplikáciej.

Dr. J. Halamová s doc. E. Naništovou prispeli k sympóziu posterom na tému ideálneho spoločenstva z pohľadu členov rôznych kresťanských spoločenstiev. Vo výskumnej štúdiu prezentovali výsledky frekvenčnej a obsahovej analýzy popisu ideálneho kresťanského spoločenstva.

Poznatkami z oblasti klinického výskumu obohatila sympóziu Mgr. M. Juhásová. Cieľom jej práce bolo okrem iného zistiť, či existuje vzťah medzi mierou depresivity a štýlmi náboženského zvládania. Jedným z jej zámerov bola aj snaha zachytiť u farmakologicky liečených pacientov vzťah medzi zmenou miery depresivity v čase a zmenami v obraze Boha.

V období, keď aj laická verejnosť zaznamenáva existenciu fundamentalistických hnutí a ich aktivity, stáva sa relevantné venovať pozornosť podrobnej analýze psychologického pozadia týchto prejavov. Mgr. L. Adamovová s dr. J. Kordačovou sa z tohto pohľadu venovali problematike náboženského fundamentalizmu a iracionality a na základe výskumnej sondy predkladajú možné interpretácie styčných plôch fundamentalistických a iracionálnych presvedčení.

Dr. P. Halama sa zameriaval na problematiku náboženskej konverzie, relatívne častého javu u religióznych ľudí a na jej dôležitosť v duchovnom živote vo všeobecnosti. Prínos spracovanej témy spočíva i v tom, že sa snaží o syntetizujúci pohľad na náboženskú konverziu – vrátane životnej situácie, ktorá jej predchádzala.

Problematikou religiozity adolescentného veku sa zaoberalo viacero autorov príspevkov. Doc. S. Hvozdič prezentoval príspevok o náboženských pojmoch a ich integrácii noodynamickými procesmi, v ktorom predostiera čiastkové výsledky empirického výskumu. V jeho rámci sa riešil aktuálny proces smútenia veriacich adolescentov v spojitosti s významom náboženských pojmov a ich seba výchovným potenciálom.

Cieľom výskumu, ktorý prezentovala Mgr. J. Kunová bolo zistiť, akú úlohu zohráva u mladých ľudí náboženstvo a vzťah k Bohu s vývinovými špecifikami vlastnými tomuto obdobiu života.

Religiozitou adolescentov – špecificky dievčat sa zaoberala aj Mgr. E. Olachová. Autorka skúmala možné odlišnosti medzi študentkami strednej a vysokej školy v ich vzťahu k Bohu a v ich náboženskej orientácii.

Mgr. J. Oravcová referovala o copingových stratégiách religióznych ľudí. Cieľom jej výskumnej štúdie bola analýza rozdielov v preferencii copingových stratégií medzi jednotlivcami s kvalitatívne odlišným vzťahom k náboženstvu.

Ako si už istotne všetci všimli, životné jubileum Michala Stríženca sme oslávili opäť prácou. Prezentované príspevky podnietili, z pohľadu budúcnosti ostáva dúfať, že plodnú diskusiu a budú publikované v zborníku editovanom prof. D. Kováčom. Všetkým zúčastneným ďakujeme za ich prítomnosť a v mene celej psychologickéj obce prajeme Michalovi v živote ešte veľa naplnených okamžikov.

Lucia Adamovová

Jubilujúca doc. PhDr. Erika Habiňáková, CSc.

V auguste sa dožila 70 rokov dlhoročná pracovníčka Katedry psychológie Filozofickej fakulty UK, doc. PhDr. Erika Habiňáková, CSc. Po ukončení štúdia na FiF UK v roku 1955 pôsobila v rezorte zdravotníctva, ako krajský psychológ pre inštitucionálne zariadenia poskytujúce zdravotnícko-výchovnú starostlivosť o deti do troch rokov.

Od r. 1962 začala pracovať na Psychologickom ústave Filozofickej fakulty UK a odtiaľ v roku 1967 prešla na Katedru psychológie, kde pracovala až do roku 1999. V roku 1968 získala titul PhDr. Vedeckú hodnosť CSc., vzhľadom na politické perzekúcie, až v roku 1983. V roku 1991 jej bol udelený vedecko-akademický titul docenta. Na katedre prednášala povinný predmet „Poruchy detského vývinu“. Od školského roku 1982/83 uvádza nové výberové predmety „Skríning a prevencia u detí a mládeže“ a „Psychológia v štátnych zariadeniach“. Oba predmety bývali početne zastúpené študentami. Bola konzultantkou vyše 120 diplomových, rigorózných a PGŠ prác. Významne sa podieľala na príprave vedeckého dorastu na špeciálne profilovaných študijných pobytoch poslucháčov katedry.

Významným prínosom doc. Habiňákovvej bolo vybudovanie siete psychologických služieb, najmä z radov absolventov, s ktorými doposiaľ udržiava pracovný kontakt. Ťažiskom vedecko-výskumnej práce jubilantky je problematika vývinu detí ranného veku v podmienkach trvalej a čiastočnej mimoriadnej výchovy, ktorú prezentuje sedem výskumných úloh a monografia „Dieťa v jasliach“, ocenená cenou Slovenského literárneho fondu a jej dve vydania v zahraničí.

Vedecká a publikačná činnosť doc. Habiňákovvej je bohatá. Okrem podielu na troch monografiách, sú to state v odbornej literatúre, učebniciach, či metodikách, vyše deväťdesiat štúdií a článkov v domácich a zahraničných periodikách, vyše štyridsať vystúpení na konferenciách a sympóziách. Na tomto mieste treba spomenúť i organizátorskú činnosť menovanej: bola expertom Ministerstva zdravotníctva, stála pri zrode mnichovskej pobočky Detského centra pri VÚDPaP v Bratislave, s ktorou doposiaľ úzko spolupracuje. V súčasnosti doc. Habiňáková aktívne pôsobí na Univerzite Cyrila a Metoda v Trnave, kde je jednou z nosných osobností tohto pracoviska.

V mene svojom, ako i v mene všetkých bývalých kolegov Katedry psychológie FiFUK v Bratislave, prajem doc. PhDr. Erike Habiňákovvej, CSc. do ďalších rokov veľa zdravia a tvorivých síl.

Igor Brezina

Za prof. PhDr. Ondejom Kondášom, DrSc.

S hlbokým smútkom a pietou sa skláňame pri spomienke na nevšedného a vzácného človeka, pedagóga a vedca Univerzity Komenského, medzinárodne uznávaného odborníka prof. PhDr. O. Kondáša, DrSc.

Písal sa rok 1964, keď prišiel pracovať na FFUK, ešte vtedy doktor Kondáš, žiak prof. Jurovského a prof. Čečetku. V r. 1970 sa stáva vedúcim Katedry psychológie - v tejto funkcii bol až do roku 1984. Profesor Kondáš patril k silnej generácii prvej vlny psychológov v zdravotníctve na Slovensku (spolu s prof. Dobrotkom, doc. Habiňákovou, dr. Ličkom, či dr. Vernerom).

Jeho profesionálna cesta bola orientovaná klinicko-psychologicky. Na Filozofickú fakultu Univerzity Komenského prišiel, ako odborník praxe z psychiatrickej liečebne z Veľkých Levár (prim. Torek). V tom čase spolupracoval s psychiatrickou klinikou Fakultnej nemocnice UK (prednosta prof. Guensberger) a Detskou psychiatrickou klinikou (primár MUDr. Entner).

V ťažkých dobách „normalizácie“ pán profesor viedol katedru a odborne bol schopný zakomponovať československú psychológiu 60-80 rokov i do celosvetovej psychológie. Jeho discentná psychoterapia jednoznačne predstavovala samostatnú psychologickú školu. Stal sa významným priekopníkom behaviorálnej psychoterapie v Československu (spolu s prof. Gunsbergrom a Žuchom).

Prof. Kondáš bol známy aj v zahraničnej spolupráci: okrem iných zahraničných aktivít bol stálym členom Redakčnej Rady „Behavior Research and Therapy“. Z jednotlivých terapeutických metód vypracoval systematickú desenzitizáciu, tienenie a dublované čítanie.

Psychologická komunita na Slovensku aj v Čechách by mala byť prof. Kondášovi jednoznačne vďačná za to, že ju vyzbrojil viacerými psychodiagnostickými metodikami a psychoterapeutickými postupmi širšieho záberu: počnúc posudzovaním detí na zaškolenie, pokračujúc cez klasický asociačný experiment, škály KSAT, končiac tréningovou technikou na zvládnutie stresu. Ako autor, či spoluautor, obohatil prof. Kondáš slovenskú psychologickú spisbu o monografické, či odborné práce, ktoré aj napriek zmene spoločenského systému sú stále svojimi poznatkami aktuálne. Je autorom 9 monografií.

Jeho kritický a zároveň priateľský vzťah k študentom bol pre neho charakteristickým. Pán profesor patril k tým vedúcim katedier, ktorí sa snažili o personálny rozvoj pracoviska a inováciu technického vybavenia katedry, čo v tých časoch spôsobovalo často nevôľu „vrchnosti“... Jeho organizačné a odborné funkcie sa vyznačovali vysokou kvalitou.

Mnohí kolegovia pripisujú prof. Kondášovi značnú mieru aspirácií. Je obdivuhodné, že tento „motor“ jeho počínania ho neopúšťal ani s postupným vekom: bol publikačne činný do posledných chvíľ jeho života: Publikácie „Iracionalita a jej hodnotenie“ a „Vybrané kapitoly z klinickej psychológie“ vydané minulý a predminulý rok, to len potvrdzujú.